

مکتوبات شیعی عمان

پدیدآورده (ها) : عباسی، جعفر

میان رشته ای :: زمانه :: آذر 1390 - شماره 105 و 106

از 112 تا 113

آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/888420>

دانلود شده توسط : رسول جعفریان

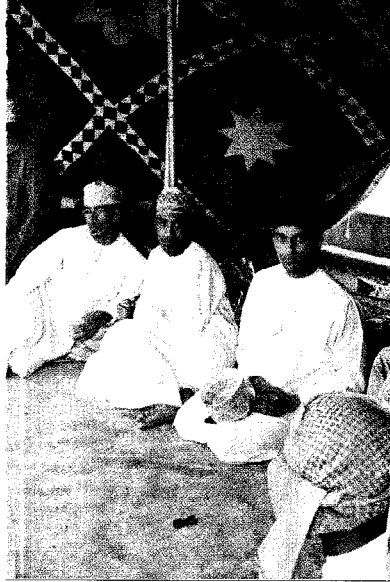
تاریخ دانلود : 28/03/1396

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [فوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.ir

فعالیت می کنند:

۱. لواتیا، یا خوجه‌ها، که به حیدرآبادی‌ها نیز معروف‌اند و ریشه هندی دارند؛
۲. بحارنه، که عنوان شیعیان مهاجر از بحرین و مناطقی شمالی خلیج فارس است؛
۳. عجمی‌ها، که در یکصد سال گذشته از شهرهای جنوبی ایران به عمان رفته‌اند. گروه‌های یادشده در نظام سنتی خلیجی، امروز به صورت قبیله‌ای با همین نام‌ها شناخته می‌شوند و هر یک از آنها شیخ مخصوص به خود را دارند. گروه‌بندی شیعیان عمان با نام‌های حیدرآبادی‌ها، بحرینی‌ها، و عجمی‌ها، در وهله نخست مهاجر بودن و ریشه خارجی داشتن آنها را نشان می‌دهد، تا جایی که عده‌ای معتقدند شیعیان عمان از عمانی‌های اصیل نیستند.

نظریهٔ هلال شیعه، توجه محافل سیاسی و سیاستمداران را به خود جلب کرده است. اربابان غرض از راه‌های گوناگون در تلاش برای ضربه‌زدن به ریشه‌های تاریخی و مبانی کلامی این اندیشهٔ تاریخی‌اند و از هیچ تلاشی به‌منظور دستیابی به این هدف نسبت به معتقدان به تشیع فروگذار نمی‌کنند. با توجه به موقعیت عمان و ویژگی مذهبی این کشور، این منطقه تاریخی نیز همچون سایر مناطق شیعه‌نشین از اقدامات غرض‌ورزانه نسبت به ریشه‌های مذهبی تشیع در این کشور برکنار نمانده است.

امروز شیعیان از نیروهای تأثیرگذار در جامعهٔ عمان هستند، به‌گونه‌ای که حتی بعضی از مناصب کلیدی این کشور را در دست دارند و رهبران جامعهٔ عمان آنها را شهروندانی پرهیزکار و صالح می‌دانند. از نظر اقتصادی شیعیان از موقعیت خوبی برخوردارند و از جهت فرهنگی مردمی پیشرفته هستند. این پیشرفت‌ها نتیجهٔ سیاست باز دینی حاکمان این کشور و موقعیت جغرافیایی شیعیان است که در نوار ساحلی این کشور از قدیم‌ترین زمان‌ها سکنی گزیده‌اند. ویژگی‌های جغرافیایی عمان، که شامل دوری از مراکز خلافت و دسترسی به آب‌های آزاد و راه‌های ارتباطی بود، شرایط اصلی و اولیهٔ مهاجرت مذاهب و گروه‌های معارض را به سوی خود، به عنوان یک پناهگاه امن فراهم می‌کرد. شرایط ثانویه که عبارت بود از نبود حکومت مقتدر متعصب مذهبی در این منطقه، سبب نوعی تساهل مذهبی می‌شد که عمان را به مکانی مناسب برای اقامت و پیشرفت مهاجران شیعی مبدل می‌ساخت.

شیعیان که از دیرباز در عمان به سر برده‌اند، در این منطقه در قالب سه گروه اجتماعی مشخص

واکاوی جامعهٔ تشیع در عمان

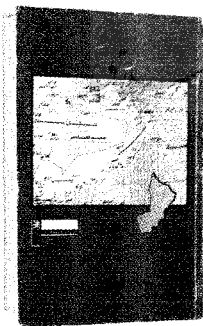

حسن احمدی

آن‌گونه که آمار و اوضاع کنونی کشورهای حوزهٔ خلیج فارس نشان می‌دهد، مذهب تشیع، مذهب غالب در این نقطه، که قلب جهان اسلام است، به‌شمار می‌آید. مطالعهٔ منابع تاریخی نیز از پیشینهٔ تاریخی این مذهب در این کرانهٔ آبی حکایت می‌کند. تشیع در منطقهٔ خلیج فارس یا با اصلالتی عربی از همان آغاز شکل‌گیری‌اش پیروانی یافت با در پی مهاجرت اهل تشیع به دلیل ظلم و جور خلفای اموی و عباسی از مراکز تشیع به نواحی دور از خلافت و سواحل جنوبی خلیج فارس. گسترش پیدا کرد. از جمله کشورهای شکل گرفته در پی تحولات سیاسی در حوزهٔ خلیج فارس، کشور عمان است. که در این نوشتار به مهم‌ترین گروه‌های شیعی آن و چگونگی ورودشان به این سرزمین اشاره شده است.

هستند. در استان جنوبی ظفار و نیز بخش‌هایی از شمال کشور پیروان مذهب تسنن سکونت می‌کنند. شیعیان بیشتر در پایتخت کشور و نیز شهرهای استان ساحلی (باطنه) اقامت دارند. بحث تشیع از دیرباز و بیشتر از زمان طرح

عمان در منطقه‌ای خاص و در موقعیت ویژه‌ای قرار گرفته است. مناطق سرزمین عمان هر یک با موانع طبیعی از یکدیگر جدا شده‌اند. پیروان مذهب اباضیه بیشتر در مناطق داخلی (نزوی) و سواحل میانی و شمالی کشور عمان ساکن

عمان

این کتاب از سری کتاب‌هایی است که در مباحث کشورها و سازمان‌های بین‌المللی عرضه گردیده است که در حقیقت در پی معرفی و شناسایی تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و مذاهب موجود در عمان است. کتاب حاضر توسط عباس یگانه، در ده فصل با عناوین زیر تنظیم شده است: جغرافیای طبیعی و اقلیمی، جغرافیای انسانی، جغرافیای سیاسی، ادیان و مذاهب، اوضاع فرهنگی و اجتماعی، رسانه‌های گروهی، اوضاع اقتصادی، حکومت‌ها و سازمان‌های اداری، روابط خارجی، و روابط با جمهوری اسلامی ایران. حال در فصل چهارم که به بحث ادیان در عمان پرداخته شده است، مباحثی از قبیل، تاریخچهٔ رشد هر یک از ادیان و مذاهب، سیاست مذهبی حکومت، روابط ادیان و مذاهب در عمان، آداب

مکتوبات شیعی عمان

جعفر عباسی

جستجو در منابع و مأخذ، گویای این امر است که اگر کسی بخواهد در تاریخچهٔ شیعیان عمان پژوهش کند، برای به دست آوردن اطلاعات و تحقیق در منابع تاریخی باید تلاش بسیاری انجام بدهد؛ زیرا تاریخ عمان به دست غیر شیعیان نگارش یافته است و این منابع هم به تاریخ خاندان‌های فرمانروا و مذهبی که رسمیت داشته‌اند توجه کرده و نقش و تاریخ شیعیان را که در اقلیت بوده‌اند نادیده گرفته‌اند. در رابطه با جامعهٔ شیعه در عمان اثری که به‌طور مفصل به این جامعه توجه کرده باشد، موجود نیست. از این رو کتاب‌هایی که توسط نویسندگان در خود عمان یا محققان کشورهای بیگانه نوشته شده است به جامعهٔ شیعی عمان چندان نپرداخته‌اند. برای نمونه در کتابی که وزارت اطلاعات عمان چاپ کرده است از شیعیان در چند سطر بیشتر یاد نکرده است. در ایران هم کتابی که به‌طور مستقل جامعهٔ شیعیان عمان را بررسی کرده باشد، وجود ندارد و اغلب کتاب‌هایی که در این باره مطلب دارند، بسیار اندک و در بسیاری موارد تکراری است که به مهم‌ترین آنها اشاره می‌کنیم.

و سنن مذاهب، و تشکیلات مذهبی و ... بررسی شده است. نکته‌ای که باید هنگام مطالعهٔ این کتاب بدان توجه کرد این است که اولاً، نزدیک به دو دهه از زمان نگارش این کتاب می‌گذرد، به‌گونه‌ای که امروزه ما شاهد تغییرات بسیاری در حوزهٔ فرهنگ، رسانه، سیاست و حتی روابط خارجی عمان با کشورهای دیگر هستیم که با مطالب این کتاب در زمان حال سازگاری ندارد. باین حال باید به این نکته هم توجه کرد که در همین حدی هم که این اثر به بررسی مباحث تاریخی اوضاع اجتماعی و فرهنگی عمان پرداخته، بسیار سطحی است. این کتاب توسط دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه منتشر شده است.

بزرگترین جامعه شیعیان عمان لواتیان هستند که ثروتمندترین گروههای اجتماعی این کشور بهشمار می آیند و بسیاری از آنها به مقامهای بالای دولتی دست یافتهاند. لواتیان در میان خود تجار بزرگ و معروفی دارند. در مورد اصل آنها روایات متفاوتی مطرح است. بعضی معتقدند آنها عمانی‌هایی بودهاند که بر اثر درگیری با اتباع سایر مذاهب این کشور، به هند کوچ کرده و پس از مدتی دوباره به عمان بازگشته‌اند. همچنین گفته می‌شود که اجداد آنها حدود پانصد سال پیش به دنبال تجارت از هند به مسقط آمده و در کنار بندر این شهر سکنی گزیده‌اند. عده‌ای نیز مهاجرت شیعیان حیدرآبادی را همراه دیگر هندیان به زمان استعمار انگلیس باز می‌گردانند. چرا که پس از تسلط این قدرت بر

خلیج فارس و به‌ویژه عمان، دستگاه استعماری انگلیس به افراد ماهر در سطوح پایین و تشکیل بازار محلی با سبب‌های خاص که در عمان وجود نداشت، نیازمند بود.

خوچه‌ها از چند نسل پیش در منطقه «مطرح» سکنی گزیده‌اند. بیشتر افراد این گروه در یک شهرک محصور و مجزا در درون شهر مطرح زندگی می‌کنند و مسجدی نیز ویژه خود بر کناره ساحل دارند. از جمله شخصیت‌های صاحب‌منصب این گروه می‌توان به محمد بن موسی یوسف (وزیر)، حسن بن سعید بن محمد (معاون وزیر)، مقبول علی سلطان (رئیس اتاق بازرگانی و صنعت عمان) و ... اشاره کرد.

گروه دوم از شیعیان عمان بحرینی‌ها یا بحارنه هستند که چون در نتیجه اعمال فشار خلفای اموی و عباسی بر شیعیان، از بحرین قدیم به عمان مهاجرت کرده‌اند به این نام شهرت دارند. در هجرت بحارنه به عمان ظاهراً یک عامل مهم در تاریخ چند صدساله عمان تأثیر بسیاری داشته که همان سیاست اجاره بنادر و جزایر خلیج فارس، از جمله بحرین، است. این سیاست اصلی ثابت در امور تجاری و دریانوردی عمان بود که حکام آن همیشه بدان عمل می‌کردند. نخستین باری که از شیعیان بحارنه در کتاب‌های تاریخ عمان یاد شده در کتاب «سیره الساده ابو سعیدین» نوشته ابن رزق است. وی گفته است: سلطان بن احمد بن سعید، بحرین را گشود و چون پسرش سالم در آن زمان خردسال بود، سلطان شیخ محمد بن خلف بحرانی شیعی را نیز نزد فرزند نهاد و امیری آنجا را نیز به شیخ وا گذاشت، که به علت درگیری‌ها با امام جماعت عتوب، که با شیعیان کینه و دشمنی داشت، سالم و شیخ محمد مجبور به مهاجرت از

بحرین و سکنی در عمان شدند. بحارنه گرچه کوچک‌ترین جامعه شیعه عمان است شیعیان آن به سبب وجود افراد صاحب نفوذ دولتی در میان آنها و نیز اعتبار تجار بزرگشان از موقعیت و معرفیتی شبیه شیعیان لواتی برخوردارند. نخستین سفیر عمان شیخ احمد بن نعمان بن محسن کعبی، که به ایالت متحده اعزام شد، از این گروه از شیعیان بود. از شخصیت‌های معروف دیگر دکتر عاصم جمالی، مشاور سلطان قابوس در امور برنامه‌ریزی‌های عمرانی، احمد عبدالنبی مکی، وزیر خدمات کشوری و مسئول بانک مرکزی عمان، علی بن محمد جمالی، مشاور در دربار سلطنتی، مهندس عبدالله بن عباس بن احمد، شهردار پایتخت و ... بوده‌اند.

گروه سوم از شیعیان عمان عجم‌ها و بلوچ‌ها هستند که به آنها شهروندان ایرانی گفته می‌شود. این عده که اصالتاً ایرانی هستند افزون بر نزدیکی روابط دو کشور، به دلیل بی‌توجهی و رسیدگی نکردن رژیم پهلوی به مناطق محروم و جنوبی ایران، اجباری ساختن نظام وظیفه و وادار ساختن زنان به کشف حجاب به عمان مهاجرت کردند. عجم‌ها با وجود تعداد زیادشان، به‌اموری همچون دست‌ورزی، کاسبی جزء و پیشه‌وری اشتغال دارند. براساس گفته آقای حجت‌الاسلام سید شرف موسوی خابوری، بی‌تردید نیاکان قبیله عجم‌ها در گذشته یا در یورش‌های نظامی به عمان می‌آمدند یا بازار گناتی بودند که در میان بنادر عمان و ایران به دادوستد کالا اشتغال داشتند. عجم‌ها در گذشته محل خاصی در کنار کوی لواتیا در مطرح داشتند، اما پس از قرار گرفتن آن در طرح توسعه شهری، دولت آنها را به منطقه دور افتاده «الخورش» انتقال داد. قبیله عجم‌ها

اکنون یکی از قبایل مهم شیعه عمان به‌شمار می‌آید که در میان اعضای آن افرادی از اعیان و مقامات دولتی نیز هستند.

جوامع شیعه یادشده در عمان در عین تشکیلات قبیله‌ای خود، در مواجهه با یکدیگر، عصبیت چندانی نشان نمی‌دهند.

افزون بر جمعیت‌های سه‌گانه شیعیان عمان، پیوسته تعدادی از شیعیان از کشورهای هند، پاکستان، ایران، لبنان، سوئدان، تونس، عراق، و نیز کشورهای خلیج فارس برای کار و فعالیت‌های تجاری به عمان روی می‌آورند. شایان ذکر است که نزدیک به یک‌سوم جمعیت عمان، خارجی‌ها — و به‌ویژه کارگران آسیایی — هستند. این عده، که به لحاظ تعداد خود جمعیتی به‌شمار می‌آیند، هر کدام تشکیلات مذهبی خاص خود را دارند؛ برای مثال شیعیان پاکستانی مسجد و حسینیه مخصوص خود را در این کشور ساخته‌اند.

بعد از انقلاب اسلامی ایران، شیعیان عمان نیز مثل سایر کشورها تحت تأثیر انقلاب قرار گرفتند. اما از آنجاکه سرمداران این کشور نیز مانند بیشتر کشورهای حوزه خلیج فارس با هر حرکت سیاسی به طور جدی مقابله می‌کنند و نیز به دلیل ترسشان از تأثیرگذاری این حرکت در کشور خود، روابط میان ایران و عمان رو به سردی گرایید. حساسیت‌های آن زمان باعث شد شیعیان این کشور از تماس با ایرانیان پرهیز داشته باشند، اما بهبود روابط دو کشور طی سال‌های گذشته بر موقعیت شیعیان تأثیر گذاشته است. شیعیان عمان همچون گذشته برای زیارت اماکن مقدس به ایران سفر می‌کنند. امروز نیز شیعیان یکی از نیروهای مؤثر در جامعه عمان به‌شمار می‌آیند و با اتباع دیگر مذاهب آمیزش گسترده‌ای دارند. II

جغرافیای سیاسی شیعیان منطقه خلیج فارس

جغرافیای سیاسی شیعیان منطقه خلیج فارس

جغرافیای سیاسی شیعیان، به عقیده نویسنده کتاب، از موضوعاتی است که جای کار بسیار دارد و کمتر بدان توجه شده است، به‌ویژه زمانی که در مورد شیعیان منطقه خلیج فارس سخن می‌گوییم؛ منطقه‌ای که یکی از مناطق استراتژیک جهان به‌شمار می‌رود و بیشتر جمعیت آن را شیعیان تشکیل می‌دهند. بر این اساس در اثر حاضر زینب متقی‌زاده کوشیده است با ارائه طرح کلی از جغرافیای سیاسی شیعیان خلیج فارس به‌ویژه کشورهای عربی منطقه، راهی به سوی این گونه مباحث باز نماید، تا جرقه‌ای باشد برای ارائه طرح‌های جامع‌تر از سوی صاحب‌نظران و نویسندگانی که می‌توانند در این زمینه قلم‌فرسایی کنند.

پرسش اصلی که در این کتاب مطرح می‌شود این است که با توجه به جایگاه جغرافیایی، سیاسی و اقتصادی شیعیان منطقه، نقش آنان در حاکمیت سیاسی چیست؟

کتاب در چهار فصل کلی تدوین گردیده است که در فصل اول، که در حقیقت حکم کلیات را دارد، به بررسی تشیع، اندیشه‌ها، شعب و گستره آن پرداخته شده است. در فصل دوم، جغرافیای سیاسی منطقه خلیج فارس شامل کشورهایایی همچون عربستان، عمان، بحرین و ... بررسی شده است. فصل سوم که به جغرافیای سیاسی شیعیان خلیج فارس اختصاص دارد، به بررسی شیعیان عمان، عربستان، کویت، بحرین، امارات، قطر، عراق و ... پرداخته است. فصل چهارم، رستاخیز شیعه است که در این فصل جنبش‌های شیعه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در حقیقت یکی از ویژگی‌های اصلی این کتاب این است که نویسنده تلاش کرده خواننده را با یک سیر کلی از تاریخ تشیع در جغرافیای شیعیان خلیج فارس از آغاز تشیع تا سده‌های اخیر آشنا کند. از این رو نباید از این کتاب انتظار داشت که به‌صورت مفصل به بررسی موضوع‌های مرتبط با تشیع در کشورهای حاشیه خلیج فارس بپردازد. مؤسسه شیعه‌شناسی این کتاب را منتشر کرده است.

جغرافیای تاریخی و انسانی شیعه در جهان اسلام، به ضمیمه جغرافیای دینی ایران در قرن ۸

اثر حاضر از مجموعه کتاب‌های حجت‌الاسلام جعفریان درباره حوزه‌های مختلف شیعه‌نشین در قرون مختلف در ایران چه در حوزه تاریخی کشورهای جهان اسلام به نگارش درآورده است.

کتاب فوق از فصل‌بندی خاصی تبعیت نمی‌کند؛ از این رو بیشتر مباحث به‌صورت پراکنده مطرح گردیده است. از جمله مباحثی که در این کتاب بدان اشاره شده می‌توان از تشیع در خاور دور، هند و پاکستان،

افغانستان و سایر مناطق شرق، شمال آفریقا، در حوزه کشورهای خلیج فارس و ... نام برد. در بخش حوزه کشورهای خلیج فارس، عمده کشورهای این منطقه به‌صورت بسیار خلاصه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. با این حال در این کتاب نیز به مانند بسیاری از کتاب‌های دیگر که به تشیع عمان اشاره کرده‌اند، تنها چیزی که درباره شیعیان عمان آمده، تنها اشاره‌ای است به حضور شیعیان در عمان در سه گروه خوچه، عجم‌ها، بحارنه که بیش از یک صفحه نیست. انتشارات انصاریان کتاب یادشده را منتشر کرده است.